

กวีนิพนธ์สำหรับเด็กในหนังสือเรียนประถมศึกษา ญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

บทคัดย่อ

บทความนี้จัดทำจากโครงการวิจัยกวีนิพนธ์สำหรับเด็กในหนังสือเรียนประถมศึกษาญี่ปุ่น โดยศึกษาการนำกวีนิพนธ์มาประกอบในหนังสือเรียนเพื่อการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ตั้งแต่ปีที่มีการปฏิรูปการศึกษาและจัดพิมพ์หนังสือเรียนหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (ค.ศ. 1952) จนถึงปัจจุบัน (สิ้นสุดการเก็บข้อมูลใน ค.ศ. 2014) ผู้วิจัยได้ศึกษาบริบททางสังคมและนโยบายการศึกษาของรัฐบาลในแต่ละช่วงสมัยควบคู่กับการรวบรวมข้อมูลกวีนิพนธ์ในหนังสือเรียน และข้อมูลเกี่ยวกับนักเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็ก แบ่งเป็น 4 ช่วงสมัย คือ ค.ศ. 1952-1971, 1971-1984, 1984-2000 และ 2000-2014 แม้ว่า จะมีความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ทั้งการพัฒนาประเทศจนมีความเจริญทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและการแข่งขันทางการศึกษาในทศวรรษ 1970-1980 หรือต่อมาในทศวรรษ 1990-2000 ซึ่งญี่ปุ่นกลายเป็นสังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร เกิดปัญหาการกลั่นแกล้งในโรงเรียนและการไม่เข้าเรียน ที่เรียกกันว่า “ทศวรรษที่หายไป” (The Lost Decade) ซึ่งอาจเป็นแรงกดดันหนึ่งที่ทำให้เด็กๆ ขาดความฝัน หรือหลังปี ค.ศ. 2000 ที่มีการปรับปรุงการศึกษาให้เหมาะสมกับสังคมเศรษฐกิจที่มีรูปแบบไร้พรมแดน จากการศึกษาพบว่าไม่ว่าจะในช่วงสมัยใดกวีนิพนธ์ถูกนำมาใช้ในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาของญี่ปุ่นตลอดมา เพื่อเน้นให้เด็กๆ ตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติรอบตัว เกิดความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ นอกจากนี้เนื้อหาสอนภาษาและทักษะในการอ่านและเขียนแล้ว ยังแฝงความหมายที่ลึกซึ้งของความหวังและการให้กำลังใจ การตระหนักคุณค่าของชีวิต สะท้อนแง่คิดเกี่ยวกับชีวิตและความมีน้ำใจยอมรับความแตกต่างของมนุษย์ร่วมโลก ลักษณะเช่นนี้ทำให้กวีนิพนธ์จำนวนมากยังมีการอ่านและเรียนรู้ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

คำ

สำคัญ

กวีนิพนธ์สำหรับเด็ก, หนังสือเรียนระดับประถมศึกษา

Children’s Poetry in Japanese Elementary School Textbook after World War II

Abstract

This research paper is the study of Children’s Poetry in Japanese elementary school textbook after World War II. (1952-2014) It can be divided into 4 periods, which are 1952-1971, 1971-1984, 1984-2000 and 2000-2014. In 70-80 century, Japan was in an era of high economic growth however during that time many problems arose concerning the environment and competition in education. In 1990-2000, an era of information and technology, there were many problems regarding bullying and truancy in school. This period, which was called “the Lost Decade”, caused the younger generation to lose interest in their aspirations and dreams. After the year 2000, the Educational regulations were revised to suit a borderless economic society. Even if there were a lot of changes in Japan Society, Many poetries had been using in elementary school textbooks, to teach the children about the importance of their surroundings. Poetry motivates children to learn to observe and use their imagination. They was not only used for teaching grammar, reading and writing, but also represented the value of life and society. With all of these reasons, the poetry in textbooks are widely read and studied in every periods up until now.

Key words

Children’s poetry, Elementary school textbooks

1. บทนำ

กวีนิพนธ์ของญี่ปุ่นสืบทอดมาตั้งแต่โบราณ ปรากฏในประวัติศาสตร์วรรณคดีกว่าพันปี หนังสือรวมกวีนิพนธ์เล่มแรกคือ “มันโยอู” คาดว่ารวบรวมผลงานจากทั้งชนชั้นสูงและสามัญชนไว้ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 700 กวีนิพนธ์มีความไพเราะและเปี่ยมด้วยสุนทรียะ จัดเป็นวรรณคดีประเภทหนึ่งที่ทรงคุณค่า เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการอ่านและเขียนมาช้านาน กวีนิพนธ์สำหรับเด็กเป็นอีกแขนงหนึ่งของงานประพันธ์สมัยใหม่ แพร่หลายในช่วงหลังการเปิดรับวิทยาการจากตะวันตกเข้ามาพัฒนาประเทศในสมัยเมจิ (ค.ศ. 1868) แนวคิดด้านความก้าวหน้าทางการศึกษาและการใส่ใจในพัฒนาการของเด็กเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทางการวรรณกรรมสำหรับเด็กเฟื่องฟูในยุคหนึ่ง นักเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กจำนวนมากที่สร้างสรรค์ผลงานอันยังคงเป็นที่รู้จักจนถึงปัจจุบัน

ผู้วิจัยได้เคยศึกษาหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาในช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง¹ พบว่า หนังสือเรียนและวรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีเนื้อหาชาตินิยมถูกต่อต้านและกำจัดออกจากสังคมเป็นเวลานาน แต่จากการสร้างสรรค์ผลงานประเภทวรรณกรรมสำหรับเด็กเพื่อการยกระดับคุณค่าทางจิตใจของเยาวชน โดยนักเขียนส่วนหนึ่งที่เคยมีประสบการณ์ที่ยากลำบากในช่วงสงครามทำให้สังคมยอมรับงานประพันธ์เพื่อเด็กอีกครั้ง การศึกษากวีนิพนธ์สำหรับเด็กหลังสงครามในหนังสือเรียนจะทำให้ทราบถึงแนวคิดที่ผู้ใหญ่ต้องการปลูกฝังสู่เด็ก แนวคิดที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับการศึกษา และยังสะท้อนความเปลี่ยนแปลงของสังคมญี่ปุ่นในแต่ละช่วงสมัย

ญี่ปุ่นอยู่ภายใต้การควบคุมของสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ. 1945-1952 นโยบายทางการศึกษาเปลี่ยนไปราวพลิกฝ่ามือ เมื่อญี่ปุ่นได้รับอิสระในทางการเมืองแล้ว ความเจริญทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมก็ตามมาอย่างรวดเร็ว รัฐบาลได้รวมศูนย์กลางอำนาจทางการศึกษาไว้ที่กระทรวงศึกษาธิการ มีการกวัดขั้นเนื้อหา หลักสูตรการเรียนการสอนและแบบเรียน ทศวรรษที่ 1950 มีการปรับปรุงหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษาใหม่โดยรัฐพยายาม

เน้นการให้ความสำคัญกับสถาบันจักรพรรดิและศาสนาอีกครั้ง หลังจากที่มีความเชื่อและศรัทธาถูกลบเลื่อนไปเพราะสงคราม การพัฒนาการศึกษาหลังสงครามที่เรียกกันว่า “การศึกษาใหม่” (新教育) ดำเนินไปด้วยหลักการคือ “ความอิสระ ความสงบ และความเป็นประชาธิปไตย”² มีการปรับปรุงหนังสือเรียนเป็น “ภาษาญี่ปุ่นใหม่” (新しい国語) เน้นเนื้อหาฝึกทักษะทางภาษาทั้งฟังพูดอ่านเขียนที่เหมาะสมสำหรับแต่ละระดับชั้น หนังสือเรียนทุกวิชาเปลี่ยนเป็นการออกและควบคุมโดยองค์กรภาคเอกชน จึงมีความหลากหลายและเกิดการแข่งขันมากขึ้น

กระแสความสนใจในวรรณกรรมและวัฒนธรรมดั้งเดิมมีต่อเนื่องมาตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 สังคมประชาธิปไตยทำให้สามารถศึกษาวิจัยในหัวข้อที่เคยเป็นเรื่องต้องห้ามในอดีตได้อย่างอิสระ ในช่วงปี 1970-1980 สภาพเศรษฐกิจเจริญสูงสุด หนังสือภาพ การ์ตูน และวรรณกรรมสำหรับเด็กเป็นที่นิยมแพร่หลาย อาจเนื่องจากผู้คนโยกหาความอุดมสมบูรณ์ทางจิตใจ ในขณะที่สังคมอุดมไปด้วยความเจริญทางวัตถุ มีการเสียดสีจากต่างชาติด้วยคำพูด “Japan as No.1” หรือการพยายามนำเสนอว่าญี่ปุ่นเป็นหนึ่งในประเทศเจริญแล้วบนเวทีโลก เช่น การจัดงาน Expo ที่โอซาก้า

สังคมญี่ปุ่นตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 ประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจฟองสบู่ การพัฒนาล่าช้า รัฐบาลไม่สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดคำถามเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของคนญี่ปุ่น ประกอบกับภัยธรรมชาติและภาวะกดดันจากทั้งในและต่างประเทศ จนเป็นที่มาของการเรียกช่วงสมัยนี้ว่า “ทศวรรษที่หายไป” (失われた 10 年) เกิดปัญหาสังคมด้านการศึกษาและศีลธรรม ความสิ้นหวังของผู้คนและความไม่กระตือรือร้นของคนรุ่นใหม่ สังคมผู้สูงอายุ คดีอาชญากรรมและการฆ่าตัวตายจากความเครียดเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่อง เมื่อญี่ปุ่นเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 รัฐบาลพยายามสร้างความหวังให้ประชาชนว่าจะคลี่คลายปัญหาทุกอย่างลงได้ มีการออกแบนโยบายในด้านต่างๆ

¹ ภัทรธร พิพัฒกุล “โคะจิกิ: จากตำนานเทพผู้หนังสือเรียนและวรรณกรรมสำหรับเด็ก” วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2557

² 柴田義松、斎藤利彦 (2005) 『教育史』、学文社 (p.132)

โดยเฉพาะการปรับปรุงการศึกษาให้เข้ากับยุคสมัยแห่งความเจริญทางข้อมูลข่าวสารที่ไร้พรมแดน บรรยากาศของความหวังคึกคักขึ้นใหม่แต่กลับกลายเป็นความผิดหวังเมื่อเกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวและสึนามิเขตโทฮอกกุ (2011) ซึ่งกรณีโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ที่สร้างความสูญเสียมากมายนั้นทำลายความเชื่อถือที่ผู้คนเคยมีต่อรัฐบาลซ้ำอีก

อย่างไรก็ตาม แม้สังคมญี่ปุ่นผกผันตามระบบเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และภัยพิบัติต่างๆ ตลอดช่วงเวลาหลังสงคราม รัฐบาลในทุกยุคสมัย

ยังให้ความสำคัญกับนโยบายด้านการศึกษาและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ โดยมีคณะกรรมการการศึกษาและสำนักพิมพ์หนังสือเรียนที่ดำเนินงานตามนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ

จากรายงานการดำเนินงานด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาฯ ญี่ปุ่น (Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology) สามารถสรุปอิทธิพลของบริบททางสังคมกับนโยบายการปรับปรุงการศึกษาของรัฐบาลตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองได้ดังนี้

ตาราง 1 การเปลี่ยนแปลงของการปรับปรุงการศึกษาหลังสงครามโลกครั้งที่สอง³

1945-1952 สมัยของการสร้างพื้นฐานการศึกษาใหม่จากคำแนะนำของคณะกรรมการการศึกษา	
บริบททางสังคม ความเป็นอิสระและประชาธิปไตย ภายใต้กรอบที่สหรัฐอเมริกากำหนด	นโยบายทางการศึกษาหลัก - มีรัฐธรรมนูญ กฎหมายพื้นฐานการศึกษาใหม่ - ระบบการศึกษา 6-3-3 กฎหมายโรงเรียน - ขยายการศึกษาภาคบังคับและระบบแจกหนังสือเรียน - จัดตั้งคณะกรรมการการศึกษา
1952-1971 สมัยการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับความเจริญทางเศรษฐกิจ	
บริบททางสังคม ความเจริญทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ความต้องการบุคคลากรสูง รายได้ประชากรเพิ่มขึ้น ประชาชนมีความตื่นตัวทางการศึกษา	นโยบายทางการศึกษาหลัก - ปรับปรุงคู่มือครูหลายครั้ง - ระบบการศึกษาสมัยใหม่ (1968) - ระบบโรงเรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัย - มีระบบเงินสนับสนุนสำหรับมหาวิทยาลัยเอกชน
1971-1984 การปรับปรุงระบบการศึกษาภายใต้ความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างมั่นคง	
บริบททางสังคม ความเจริญทางเศรษฐกิจมีความมั่นคง การศึกษาแบบอัดแน่น การแข่งขันสอบเข้า การก่อกำเนิดโดยนักเรียน	นโยบายทางการศึกษาหลัก - ปรับเงินเดือนครู (1974) - ปรับคู่มือครู (1977) ลดชั่วโมงเรียนและเนื้อหาวิชา (ยุคของ yutori to juujitsu) - กำหนดให้เรียนชั้นเรียนละ 40 คน

³ สรุปความจากรายงานของกระทรวงการศึกษาแห่งประเทศญี่ปุ่น 文部科学省、学制百年史編集委員会 (2009) 『戦後教育改革の流れ』 www.mext.go.jp/b_menu/kihon/data/d002.pdf สืบค้นวันที่ 1 ก.ค.2560

ตาราง 1 การเปลี่ยนแปลงของการปรับปรุงการศึกษาหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (ต่อ)

1984-2000 การปรับปรุงการศึกษาหลังการจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจ ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล	
<p>บริบททางสังคม</p> <p>รูปแบบอุตสาหกรรมเปลี่ยนไป มีความเป็นสากล สังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร การศึกษาผ่อนปรนมากขึ้น การแข่งขันสอบเข้ามีช่วงอายุน้อยลง การกลั่นแกล้งในโรงเรียน การไม่เข้าเรียน ความสามารถทางการเรียนของเด็กลดลงจากการเป็นสังคมเมืองและครอบครัวเดี่ยว</p>	<p>นโยบายทางการศึกษาหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปรับคู่มือครู เน้นให้มีทักษะการเรียนรู้ใหม่ สอนการใช้ชีวิต เน้นให้ผู้เรียนรู้อะไรเอง มีอิสระทางความคิด เสริมพื้นฐานความรู้ให้แน่น - กำหนดระบบการสอบเข้ามหาวิทยาลัยด้วยข้อสอบกลาง - สร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันการศึกษา การสอบเทียบในมหาวิทยาลัย ระบบการเรียนทางไกลทั่วประเทศ - การศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษานอกระบบ - ระบบการตรวจประเมินในโรงเรียน
2000- การปรับปรุงการศึกษาหลังสภาประชาชนมีบทบาทในการปรับปรุงการศึกษา เหมาะสมกับสังคมสมัยใหม่	
<p>บริบททางสังคม</p> <p>สังคมเศรษฐกิจมีรูปแบบไร้พรมแดน ปัญหาการกลั่นแกล้งในโรงเรียน การไม่เข้าเรียน อาชญากรรมโดยเด็ก ความเท่าเทียมกันที่มากขึ้น ระบบการศึกษาที่ตามกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมไม่ทัน</p>	<p>นโยบายทางการศึกษาหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - สภาประชาชนเพื่อปรับปรุงการศึกษา นำเสนอการสร้างคนที่มีความเป็นคน มีความเป็นเอกลักษณ์ สร้างโรงเรียนที่ทันต่อยุคสมัย - แผนปรับปรุงในศตวรรษที่ 21 สร้างบรรยากาศให้เรียนอย่างมีความสุข มหาวิทยาลัยของรัฐเป็นนิติบุคคล - พัฒนาพื้นฐานการศึกษา ให้นักเรียนเพิ่มศักยภาพ พัฒนาครู เน้นการเรียนในสถานที่จริง การสนับสนุนทางการเงินเพื่อการศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหารายละเอียดของกวีนิพนธ์สำหรับเด็กที่ปรากฏในหนังสือเรียนของญี่ปุ่น โดยกำหนดขอบเขตการวิจัยเป็นช่วงสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง จนถึง ค.ศ. 2014 และได้วิเคราะห์แนวคิดและความหมายของกวีนิพนธ์แต่ละบท ควบคู่กับบริบททางสังคมที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็น 4 ช่วงสมัยคือ ค.ศ. 1952-1971, 1971-1984, 1984-2000 และ 2000-2014 ตามที่ปรากฏในตาราง 1

“คู่มือการเรียนการสอน (学習指導要領 Gakushuushidouyouin)”⁴ มีการปรับปรุงทุก 10 ปี โดยคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ การปรับปรุงที่มีความสำคัญคือ ค.ศ. 1958-60 เน้นเรื่องวิชาการ การเรียนพื้นฐาน เพิ่มศักยภาพด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ค.ศ. 1968-1970 เน้นการศึกษาสมัยใหม่ เพิ่มเนื้อหา

การเรียนคณิตศาสตร์และการบูรณาการ ค.ศ. 1977-78 เน้นการศึกษาแบบผ่อนปรน (Yutori no aru) ปรับเนื้อหาให้ภาระการเรียนเหมาะสมขึ้น ค.ศ. 1989 เน้นการสร้างบุคลากรให้มีจิตใจดี ปรับตัวเข้ากับเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ เพิ่มเนื้อหาการศึกษาด้านการใช้ชีวิตและจริยธรรม ค.ศ. 1998-1999 เน้นการศึกษาพื้นฐานและเสริมสร้าง “พลังในการใช้ชีวิต” (生きる力) ให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ค.ศ. 2002 เน้นการศึกษาแบบผ่อนปรน ส่งเสริมการใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเป็นมนุษย์ คำว่า “การศึกษาแบบยูโตะริ” (ゆとり教育) หมายถึง การศึกษาในช่วงทศวรรษที่ 80 ถึงต้นทศวรรษที่ 2000 ไม่ใช่ภาษาทางการที่รัฐกำหนด แต่เป็นชื่อเรียกที่ชาวญี่ปุ่นใช้ทั่วไป มีความหมายล้อเลียนการปรับปรุงการศึกษาของรัฐบาล ที่พยายามลดภาระในการเรียนให้น้อยลง

⁴ สารสำคัญของคู่มือการเรียนการสอนนั้น กระทรวงการศึกษา ญี่ปุ่นได้เผยแพร่ทั่วประเทศ และมีตีพิมพ์ในเว็บไซต์ http://www.mext.go.jp/a_menu/shotou/new-cs/idea/1304372.htm

เพื่อแก้ปัญหาสังคมที่นักเรียนมีความเครียดอย่างมาก หลังการพัฒนาเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดด โดยมีการระบุว่า “ยูโตะริ” ไว้ในคู่มือการเรียนการสอน การศึกษาแบบผ่อนปรนนี้ทำให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก นักเรียนมีศักยภาพทางวิชาการต่ำลง ทำให้เกิดการปรับปรุงใหม่ เพิ่มเนื้อหาการเรียนการสอนใหม่หลัง ค.ศ. 2012 หนังสือเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาได้ปรับขนาดและจำนวนหน้าตาม การปรับปรุงเนื้อหาของคู่มือการเรียนการสอนดังกล่าว

ในบทความนี้ ขอนำเสนอตัวอย่างศึกษาที่เป็นกวีนิพนธ์จากหนังสือเรียนของสามสำนักพิมพ์หลักที่ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลให้จัดพิมพ์หนังสือเรียนต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และยังเป็นสามอันดับต้นที่มีส่วนแบ่งในตลาดการจัดพิมพ์หนังสือเรียนที่โรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศเลือกใช้ ได้แก่ สำนักพิมพ์นิฮอนโอะเซกิ (Nihonshoseki 日本書籍) สำนักพิมพ์มิทซุมุระโทะโอะเซกิ (Mitsumuratosho 光村図書) และสำนักพิมพ์โตเกียวโอะเซกิ (Tokyoshoseki 東京書籍)

งานวิจัยนี้ทำให้ทราบว่า หนังสือเรียนระดับประถมศึกษาเป็นเครื่องมือให้ผู้ใหญ่นำเสนอแนวคิดที่ต้องการปลูกฝังต่อเด็ก รวมทั้งถ่ายทอดคุณค่าทาง

วรรณศิลป์ของกวีนิพนธ์สำหรับเด็กระดับประถมศึกษาของญี่ปุ่นในแต่ละยุคสมัย

2. การสำรวจกวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียน หลังสงครามโลกครั้งที่สอง เปรียบเทียบ สามสำนักพิมพ์

สำนักพิมพ์นิฮอนโอะเซกิ (Nihonshoseki 日本書籍) สำนักพิมพ์มิทซุมุระโทะโอะเซกิ (Mitsumuratosho 光村図書) และสำนักพิมพ์โตเกียวโอะเซกิ (Tokyoshoseki 東京書籍) เป็นสำนักพิมพ์ที่จัดพิมพ์หนังสือเรียนที่มีผู้ใช้มากที่สุดสามอันดับต้น มีนโยบายในการจัดพิมพ์ที่ชัดเจนและตอบรับนโยบายของรัฐบาลในการปรับปรุงการศึกษาในแต่ละยุคสมัย ปัจจุบันทั้งสามแห่งให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่น 3 ประเด็นคือ 1. ส่งเสริมความรู้และทักษะ 2. สร้างความสามารถทางการคิด การตัดสินใจ การนำเสนอ 3. ผลักดันให้เกิดความสามารถในการเรียนรู้ ความเป็นมนุษย์⁵ การนำกวีนิพนธ์มาเป็นส่วนหนึ่งของบทเรียนนั้น อาจสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งเชิงวิชาการและจิตใจ ตามนโยบายดังกล่าวได้

ตาราง 2 กวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาของสามสำนักพิมพ์หลัก ค.ศ.1952-2014

คัดมาเฉพาะที่มีตีพิมพ์เกิน 3 ครั้ง หรือมีตีพิมพ์ในสองสำนักพิมพ์ขึ้นไป เลขหน้าชื่อเรื่องคือค.ศ.ที่ตีพิมพ์ เลขใน () คือขึ้นไป.

	日本書籍 (Nihonshoseki)	光村図書 (Mitsumuratosho)	東京書籍 (Tokyoshoseki)
ค.ศ. 1952-1970	1954, 56, 60, 64, 70	1954, 58, 60, 64, 67	1954, 60, 64, 68, 70
2 สนพ. ขึ้นไป	70 「花ふぶき」 阪基越郎 (4)		64, 68, 70 「花ふぶき」 阪本越郎 (5)
พิมพ์เกิน 3 ครั้ง	60, 64, 70 「畑うち」 「虫けら」 「水」 大関松三郎(6)		64, 68, 70 「花ふぶき」 阪本越郎 (5)
ค.ศ. 1971-1983	1973, 76, 79, 82	1971, 74, 77, 80, 83	1974, 80

⁵ 横浜国立大学教授 高木まさき 「新しい学習指導要領のポイント1. 知識及び技能, 2. 思考力, 判断力, 表現力等 3. 学びに向かう力, 人間性等」 ข้อมูลจากสำนักพิมพ์มิทซุมุระโทะโอะเซกิ(สืบค้นทาง http://www.mitsumura-tosho.co.jp/kyokasho/s_kokugo/newcs/index.html วันที่ 1 ก.ค.2560)

ตาราง 2 กวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาของสามสำนักพิมพ์หลัก ค.ศ.1952-2014 (ต่อ)
 คัดมาเฉพาะที่มีตีพิมพ์เกิน 3 ครั้ง หรือมีตีพิมพ์ในสองสำนักพิมพ์ขึ้นไป เลขหน้าชื่อเรื่องคือค.ศ.ที่ตีพิมพ์ เลขใน () คือขึ้นไป

	日本書籍(Nihonshoseki)	光村図書 (Mitsumuratoshō)	東京書籍 (Tokyoshoseki)
2 สนพ. ขึ้นไป	73, 76 「あめのうた」 つるみ まさお (1) 76 「アヒルのうた」 室生犀星 (1) 76 「新しい歯」 小林純一(3) 73, 76 「花ふぶき」 阪本越郎(4) 79, 82 「茂作じいさん」 小林 純一(4) 76 「土」 三好達治(5) 79, 82 「からす」 白岩晃(6)	77, 80, 83 「おさるがふねをかき ました」 まどみちお (1) 77 「あひるの歌」 室生犀星 (2) 77, 80, 83 「夕日がせなかをおし てくる」 阪田寛夫 (3) 71, 74 「新しい歯」 よだじゅん いち (3) 71, 7 4 「茂作じいさん」 小林純一(5)	80 「おさるがふねをかきまし た」 まどみちお (1) 74 「雨のうた」 鶴見正夫 (2) 80 「新しい歯」 与田準一 (3) 74, 80 「夕日がせなかをおして くる」 阪田寛夫 (3) 74, 80 「土」 三好達治 (4) 74 「花ふぶき」 阪本越郎 (5) 80 「からす」 白岩晃 (5)
พิมพ์เกิน 3 ครั้ง	73, 79, 82 「虫けら」 (6) 73, 76, 79 「雑草」 北山冬彦 (6)	71, 74, 77 「ぶらんこ」 おかむ ら たみ (1) 71, 74, 77, 80, 83 「くじらぐも」 なかがわりえこ (1) 71, 74, 77 「雪かきぼうき」 よだ じゅんいち (2) 77, 80, 83 「夕日がせなかをおし てくる」 阪田寛夫 (3) 77, 80, 83 「春の歌」 草野心平 (4) 77, 80, 83 「かぼちゃのつるが」 原田直友 (4) 77, 80, 83 「おさるがふねをかき ました」 まどみちお (1) 71, 74, 77 「三日月」 松谷みよ 子 (4) 71, 74, 77, 80 「ゆずり葉」 河井 醉名 (6)	
ค.ศ. 1984 - 2000	1986, 89, 92, 96	1986, 89, 92, 96	1986, 89, 92, 96
2 สนพ. ขึ้นไป	86 「落ち葉」 三越左千夫 (3) 86, 89, 92, 96 「なわ一本」 高木 あき子 (3) 86, 89, 92, 96 「春の歌」 草野 心平 (4) 86, 89 「白い建物」 村野四郎 (5) 86, 89, 92, 96 「ふるさと」 高野 辰之 (5) 89, 92 「スポーツ」 鶴見正夫 (6) 92, 96 「紙風船」 黒田三郎 (6)	86, 89 「夕日がせなかをおして くる」 阪田寛夫 (3) 86, 89, 92, 96 「春の歌」 草野心 平 (4) 86, 89 「かぼちゃのつるが」 原 田直友 (4)	86, 89, 92, 96 「夕日がせなかを おしてくる」 阪田寛夫 (3) 86, 89 「おちば」 三越左千夫 (3) 86, 89 「かぼちゃのつるが」 原 田直友 (4) 86, 89 「白い建物」 村野四郎 (4) 86, 89, 92 「スポーツ」 鶴見正 夫 (6) 86, 89 「紙風船」 黒田三郎 (6) 92 「なわ一本」 高木あきこ (3) 92, 96 「ふるさと」 室生犀星 (5)

ตาราง 2 กวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาของสามสำนักพิมพ์หลัก ค.ศ.1952-2014 (ต่อ)
 คัดมาเฉพาะที่มีตีพิมพ์เกิน 3 ครั้ง หรือมีตีพิมพ์ในสองสำนักพิมพ์ขึ้นไป เลขหน้าชื่อเรื่องคือค.ศ.ที่ตีพิมพ์ เลขใน () คือชั้นป.

	日本書籍 (Nihonshoseki)	光村図書 (Mitsumuratoshō)	東京書籍 (Tokyoshoseki)
พิมพ์เกิน 3 ครั้ง	86, 89, 92, 96 「いるか」 谷川俊太郎 (1) 86, 89, 92 「はしるのだいすき」 まどみちお (1) 86, 89, 92, 96 「たんぼぼ」 川崎洋 (2) 86, 89, 92, 96 「なわ一本」 高木あき子 (3) 89, 92, 96 「三年よ」 阪田寛夫 (3) 86, 89, 92, 96 「春の歌」 草野心平 (4) 86, 89, 92 「初雪」 大木実 (4) 86, 89, 92, 96 「雲」 山村暮鳥 (5) 86, 89, 92 「山頂」 原田直友 (5) 86, 89, 92, 96 「かきの実」 与田準一 (5) 86, 89, 92, 96 「ふるさと」 高野辰之 (5) 86, 92, 96 「雪」 三好達治 (6)	89, 92, 96 「くじらぐも」 なかがわりえこ (1) 86, 89, 92, 96 「ふきのとう」 くだうなおこ (2) 86, 89, 92, 96 「春の歌」 草野心平 (4) 86, 89, 92, 96 「ゆずり葉」 河井酔名 (6) 86, 89, 92, 96 「生きる」 谷川俊太郎 (6)	86, 89, 92, 96 「おさるがふねをかきました」 まどみちお (1) 86, 89, 92 「なみは手かな」 こわせたまみ (2) 86, 89, 92 「食べもの」 なかえとしお (2) 86, 89, 92 「金のストロー」 みずかみかずよ (3) 86, 89, 92 「すいれんのはっぱ」 浦かずお (3) 86, 89, 92, 96 「夕日がせなかをおしてくる」 阪田寛夫 (3) 86, 89, 92, 96 「土」 三好達治 (4) 86, 89, 92 「雑草のうた」 鶴岡千代子 (5) 86, 89, 92, 96 「ぼくの家だけあかりがとまらない」 野長瀬正夫 (5) 86, 89, 92, 96 「川」 谷川俊太郎 (5) 86, 89, 92 「スポーツ」 鶴見正夫 (6) 86, 89, 92 「けれども大地は」 新川和江 (6)
ค.ศ. 2000 - 2014	2000	2000,02,05,11	2000,02,04,10,14
2 สทพ. ขึ้นไป	「いるか」 谷川俊太郎 (1) 「春の歌」 草野心平 (4) 「ふるさと」 高野辰之 (5) 「紙風船」 黒田三郎 (6) 「雪」 三好達治 (6)	02, 05 「いるか」 谷川俊太郎 (2) 11 「どきん」 谷川俊太郎 (3) 00, 02, 05, 11 「春の歌」 草野心平 (4) 05 「雪」 三好達治 (5) 00, 02, 05, 11 「生きる」 谷川俊太郎 (6)	00 「いるか」 谷川俊太郎 (2) 04 「どきん」 谷川俊太郎 (3) 00, 02 「生きる」 谷川俊太郎 (5) 04 「紙風船」 黒田三郎 (6) 04 「雪」 三好達治 (6) 04 「ふるさと」 高野辰之 (6) 10, 14 「紙風船」 黒田三郎 (5) 14 「生きる」 谷川俊太郎 (6)
พิมพ์เกิน 3 ครั้ง		00, 02, 05, 11 「うたにあわせてあいうえお」 くだうなおこ (1) 00, 02, 05, 11 「くじらぐも」 なかがわりえこ (1) 00, 02, 05, 11 「ふきのとう」 くだうなおこ (2) 00, 02, 05, 11 「大きくなあれ」 阪田寛夫 (2) 00, 02, 05, 11 「わたしと小鳥とすずと」 金子みすゞ (3) 00, 02, 05, 11 「春の歌」 草野心平 (4) 00, 02, 05 「海雀」 北原白秋 (5) 00, 02, 05, 11 「生きる」 谷川俊太郎 (6)	00, 02, 04, 10, 14 「たけのこぐん」 ぶしかえつこ (2) 00, 02, 04, 10, 14 「夕日がせなかをおしてくる」 阪田寛夫 (3) 00, 02, 04, 10, 14 「ふしぎ」 金子みすゞ (4) 00, 02, 04, 10, 14 「よかったなあ」 まどみちお (4) 04, 10, 14 「水平線」 小泉周二 (4) 00, 02, 04, 10, 14 「水のこころ」 高田敏子 (5) 00, 02, 04 「五月」 室生犀星 (6) 04, 10, 14 「いのち」 小海永二 (6)

จากการสำรวจสามารถสรุปได้ดังตารางข้างต้น ซึ่งวิเคราะห์กวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนแต่ละสมัยได้ดังนี้

ค.ศ. 1952-1970

สมัยการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับความเจริญทางเศรษฐกิจ มีความเจริญทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ความต้องการบุคคลากรสูง รายได้ประชากรเพิ่มขึ้น ประชาชนมีความตื่นตัวทางการศึกษา

จำนวนกวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนของทั้ง 3 สำนักพิมพ์มีทั้งหมด 108 บท ในชั้น ป.3, 5 และ 6 มีจำนวนเกิน 20 บท กวีนิพนธ์ส่วนใหญ่กล่าวถึงธรรมชาติ ฤดูกาล สัตว์ต่างๆ การละเล่น

กวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์เกิน 3 ครั้งจากสำนักพิมพ์ นิฮนโอะเซเกกิ มี 3 บทคือ 「畑うち」 「虫けら」 「水」 แต่งโดย 大関松三郎 (ป. 6) จากสำนักพิมพ์โตเกียวโอะเซเกกิ มี 1 บทคือ 「花ふぶき」 แต่งโดย 阪本越郎 (ป. 5) มีกวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์ในหนังสือเรียนของสองสำนักพิมพ์ขึ้นไป 1 บทคือ 「花ふぶき」

ค.ศ. 1971-1983

สมัยของการปรับปรุงระบบการศึกษาภายใต้ความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างมั่นคง มีความเจริญทางเศรษฐกิจที่มั่นคง แต่ระบบการศึกษาเป็นแบบอัตโนมัติ การแข่งขันสอบเข้า การก่อปัญหาโดยนักเรียน รัฐบาลมีนโยบายให้โรงเรียนลดชั่วโมงเรียนและเนื้อหาวิชา (ยุคของ yutori to juujitsu) เช่นเดียวกับวิชาอื่นๆ หนังสือเรียนภาษาญี่ปุ่นในระดับประถมศึกษาที่มีการปรับปรุงเนื้อหาและลดปริมาณเรื่องอ่านลง

จำนวนกวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนของทั้ง 3 สำนักพิมพ์มีทั้งหมด 136 บท ในชั้น ป. 3-6 มีจำนวนเกิน 20 บท โดยมีจำนวนมากขึ้นตามลำดับชั้นปี ชั้น ป. 5-6 มีจำนวนเกิน 30 บท กวีนิพนธ์ส่วนใหญ่กล่าวถึงธรรมชาติ ฤดูกาล การกล่าวถึงสัตว์ต่างๆ ในเชิงเปรียบเทียบเปรียบเทียบ การแฝงความหมายของความฝันหรือความหวัง การกล่าวถึงสันติภาพ กวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์เกิน 3 ครั้งจากสำนักพิมพ์นิฮนโอะเซเกกิ คือ 「虫けら」 「雑草」 แต่งโดย 北山冬彦 (ป. 6) กวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์เกิน 3 ครั้งจากสำนักพิมพ์มิทซึมุระโทะโอะเซเกกิ เช่น 「くじらぐも」 なかがわりえこ 「おさるがふねをかきました」 まどみちお (ป. 1) 「雪かきぼりき」 よだじゆんいち (ป.2) 「夕日

がせなかをおしてゐる」 阪田寛夫 (ป. 3) 「春の歌」 草野心平 (ป. 4) 「かぼちゃのつるが」 原田直友 「三日月」 松谷みよ子 (ป. 5) 「ゆずり葉」 河井醉名 (ป.6) ฯลฯ

มีกวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์ในหนังสือเรียนของสองสำนักพิมพ์ขึ้นไป 9 บทคือ 「あめのうた」 鶴見正夫 「アヒルのうた」 室生犀星 「おさるがふねをかきました」 まどみちお (ป. 1-2) 「新しい歯」 与田準一、「夕日がせなかをおしてゐる」 阪田寛夫 (ป. 3) 「花ふぶき」 阪本越郎、「茂作いさん」 小林純一、「土」 三好達治 「からす」 白岩晃 (ป. 4-6)

ค.ศ. 1984-2000

มีการปรับปรุงการศึกษาหลังการจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจ ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล รูปแบบอุตสาหกรรมเปลี่ยนไป มีความเป็นสากล สังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร การศึกษาผ่อนคลายมากขึ้น การแข่งขันสอบเข้ามีช่วงอายุน้อยลง การกลั่นแกล้งในโรงเรียน การไม่เข้าเรียน ความสามารถทางการเรียนของเด็กลดลง จากการเป็นสังคมเมืองและครอบครัวเดี่ยว นโยบายทางการศึกษาต้องปรับปรุงใหม่เพื่อตอบสนองสภาพสังคมที่มีจำนวนเด็กน้อยและมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น

จำนวนกวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนของทั้ง 3 สำนักพิมพ์มีทั้งหมด 135 บท ในชั้น ป. 2-6 มีจำนวนเกิน 20 บท กวีนิพนธ์ในชั้น ป. 1 มักมีการสอนเรื่องการอ่าน อักษร และการกล่าวคำทักทาย ในชั้นอื่นๆ นอกจากมีเนื้อหากล่าวถึงธรรมชาติ ฤดูกาล เหมือนกวีนิพนธ์ในสมัยอื่นแล้ว ยังมีการแฝงความหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว กิจกรรมในโรงเรียน

กวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์เกิน 3 ครั้งจากสำนักพิมพ์ นิฮนโอะเซเกกิ มี 12 บทคือ 「いるか」 谷川俊太郎 「はるのだいすき」 まどみちお (ป. 1) 「たんぼほ」 川崎洋 (ป. 2) 「なわ一本」 高木あき子 「三年よ」 阪田寛夫 (ป. 3) 「春の歌」 草野心平 「初雪」 大木実 (ป. 4) 「雲」 山村暮鳥 「山頂」 原田直友 「かきの実」 与田準一 「ふぶき」 高野辰之 (ป.5) 「雪」 三好達治 (ป.6)

กวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์เกิน 3 ครั้งจากสำนักพิมพ์ มิทซึมุระโทะโอะเซเกกิ มี 5 บทคือ 「くじらぐも」 なかがわりえこ (ป. 1) 「ふぶきのとう」 くらうな おお (ป. 2) 「春の歌」 草野心平 (ป. 4) 「ゆずり葉」 河井醉名 「生きる」 谷川俊太郎 (ป. 6)

กวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์เกิน 3 ครั้งจากสำนักพิมพ์ โตเกียวโฆะเซกิ มี 12 บทคือ 「おさるがふねをかきした」 まどみちお (ป.1) 「なみは手かな」 こわせたまみ 「食べもの」 なかえとしお (ป.2) 「金のストロー」 みずか みかずよ 「すいれんのはっぱ」 浦かずお 「夕日がせ なかをおしてゐる」 阪田寛夫 (ป.3) 「土」 三好達治 (ป.4) 「雑草のうた」 鶴岡千代子 「ぼくの家だけあかりがとまらない」 野長瀬正夫 「川」 谷川俊太郎 (ป.5) 「スポーツ」 鶴見正夫 「けれども大地は」 新川和江 (ป.6)

มีกวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์ในหนังสือเรียนของสองสำนักพิมพ์ ขึ้นไป 9 บทคือ 「スポーツ」 鶴見正夫 「紙風船」 黒田三郎 「ふるさと」 室生犀星 「白い建物」 村野 四郎 「かぼちゃのつるが」 原田直友 「春の歌」 草野 心平 「なわ一本」 高木あき 「夕日がせなかをおしてゐる」 阪田寛夫 「落ち葉」 三越左千夫

ค.ศ. 2000-2014

การปรับปรุงการศึกษาหลังสภาประชาชนมีบทบาท ในการปรับปรุงการศึกษา เหมาะสมกับสังคมสมัยใหม่ สังคมเศรษฐกิจมีรูปแบบไร้พรมแดน ปัญหาการกลั่นแกล้ง ในโรงเรียน การไม่เข้าเรียน อาชญากรรมโดยเด็ก ความเท่าเทียมกันที่มากขึ้น ระบบการศึกษาที่ตาม กระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมไม่ทัน

สำนักพิมพ์นิฮอนโฆะเซกิต้องปิดกิจการและยกเลิก การจัดพิมพ์หนังสือเรียนในปี ค.ศ. 2004 หลังจาก ที่ตีพิมพ์เผยแพร่หนังสือเรียนครั้งสุดท้ายใน ค.ศ. 2000 โดยมีนักวิจารณ์บางส่วนกล่าวว่าสาเหตุส่วนหนึ่งอาจเป็น เพราะมีการกล่าวถึงความรับผิดชอบต่อสงครามโลก ครั้งที่สองของญี่ปุ่นในหนังสือเรียนชั้นมัธยมต้น⁶

หลัง ค.ศ. 2000 จำนวนกวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือ เรียนของอีก 2 สำนักพิมพ์ ในชั้น ป. 2-6 มีจำนวนเกิน 20 บท กวีนิพนธ์ในชั้น ป. 1 มักมีการสอนเรื่องการอ่าน อักษร และการกล่าวคำทักทาย ในชั้นอื่นๆ กล่าวถึง ธรรมชาติ ฤดูกาล ที่น่าสนใจคือมีการนำกวีนิพนธ์ ที่ปรากฏในหนังสือเรียนสมัยอื่นก่อนหน้ามาตีพิมพ์ใหม่ อีกครั้ง มีการแฝงความหมายเกี่ยวกับความหวังและ คุณค่าของชีวิต

กวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์เกิน 3 ครั้งจากสำนักพิมพ์ มิทซึมุระโทะโฆะเซกิ มี 8 บทคือ 「うたにあわせてあいっ えお」 くどうなおこ 「くじらぐも」 なかがわりえこ (ป. 1) 「ふきのとう」 くどうなおこ 「大きなあれ」 阪田寛夫 (ป. 2) 「わたしと小鳥とすずと」 金子みずゞ (ป. 3) 「春の歌」 草野心平 (ป. 4) 「海雀」 北原白秋 (ป. 5) 「生きる」 谷川俊太郎 (ป. 6)

กวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์เกิน 3 ครั้งจากสำนักพิมพ์ โตเกียวโฆะเซกิ มี 8 บทคือ 「たけのこぐん」 ふしかえつこ (ป. 2) 「夕日がせなかをおしてゐる」 阪田寛夫 (ป. 3) 「ふしぎ」 金子みずゞ 「よかつたなあ」 まどみちお 「水 平線」 小泉周二 (ป. 4) 「水のころ」 高田敏子 (ป. 5) 「五月」 室生犀星 「いのち」 小海永二 (ป. 6)

มีกวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์ในหนังสือเรียนของสองสำนักพิมพ์ ขึ้นไป 7 บทคือ 「いるか」 谷川俊太郎 「どきん」 谷川俊 太郎 「春の歌」 草野心平 「紙風船」 黒田三郎 「ふるさと」 室生犀星 「雪」 三好達治 「生きる」 谷 川俊太郎

จากการสำรวจข้างต้นทำให้ทราบว่า กวีนิพนธ์ที่ มักนำมาประกอบการเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียน ประถมศึกษานั้น ล้วนถ่ายทอดความงดงามของชีวิต และธรรมชาติ ผู้แต่งส่วนใหญ่เป็นนักเขียนที่มีชื่อเสียง ในวงการวรรณกรรมสำหรับเด็ก กวีนิพนธ์ทั้งหมดใช้ภาษา ที่เข้าใจง่ายและงดงาม เหมาะสมกับระดับชั้นการศึกษา ของนักเรียน กวีนิพนธ์ที่ได้รับการคัดสรรให้บรรจุใน หนังสือเรียนในอดีต มีจำนวนไม่น้อยที่ยังคงนำมาใช้ในยุค หลังด้วย แม้ว่านโยบายการศึกษาของรัฐบาลมีการ ปรับเปลี่ยน ทั้งการลดเนื้อหาในช่วง ค.ศ. 1971-1983 ซึ่งพบว่ามี การตัดเรื่องอ่านที่เป็นวรรณกรรมไปบ้าง แต่ กวีนิพนธ์สำหรับเด็กยังคงมีปรากฏอยู่แทบทุกระดับชั้น แสดงให้เห็นว่ากวีนิพนธ์เป็นเรื่องอ่านที่ทำให้ผู้เรียน ได้ฝึกฝนภาษาญี่ปุ่น และยังปลูกฝังการเรียนรู้คุณค่า ของสุนทรียศาสตร์ ยกระดับความคิดและจิตใจของผู้เรียน นอกจากนั้นกวีนิพนธ์แต่ละบทมีความสั้นกระชับ เหมาะกับการ เรียนรู้ทั้งในชั้นเรียนและการส่งเสริมให้คิดอย่างอิสระ ตรงกับนโยบายปรับปรุงการศึกษาในสมัยใหม่ โดยเฉพาะ การเน้นความเป็นปัจเจกของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

⁶ สืบค้นจากข่าวออนไลน์ สำนักข่าวชูโอบินโป 2010 年 04 月 23 日 10 時 20 分 © 中央日報/中央日報日本語版

3. เนื้อหาบทกวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียน ในแต่ละสมัย

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างบทกวีนิพนธ์บางส่วนจากการสำรวจ
ใน 2. โดยวิเคราะห์บริบททางสังคมและผู้แต่งประกอบ
แบ่งเป็น 4 ช่วงสมัยต่อไปนี้

3.1. กวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียน ค.ศ. 1952-1970

บทกวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์เกิน 3 ครั้งจากและตีพิมพ์
ในหนังสือเรียนของสองสำนักพิมพ์ขึ้นไปคือ “กลีบ
ดอกไม้โปรยปราย” 「花ふぶき」 (ป.5) แต่งโดยชะกะ
โมะโตะ เอ็ตสึโร (阪本越郎)

ชะกะโมะโตะ เอ็ตสึโร (Sakamoto Etsuro
1906-1969) เป็นกวีที่มีผลงานจำนวนมากตั้งแต่ก่อน

และระหว่างสงคราม เขาศึกษาอักษรศาสตร์สาขาจิตวิทยา
และยังเคยแปลบทกวีนิพนธ์ของเยอรมัน หลังสงคราม
เขามีบทบาทในวงการการศึกษา มีผลงานด้านการวิจารณ์
กวีนิพนธ์และการศึกษาศาสตร์แห่งกวีนิพนธ์ เขาเขียน
ทฤษฎีการอ่านและแต่งบทกวีนิพนธ์ซึ่งถูกนำไปใช้ประกอบ
หนังสือเรียนระดับมัธยมด้วย “กลีบดอกไม้โปรยปราย”
นี้ ใช้ภาษาเรียบง่าย ทำให้เกิดจินตภาพ การกล่าวถึง
กลีบดอกซากุระและการเดินทาง สะท้อนภาพสมัยสงคราม
เด็กผู้ชายที่ต้องมีหน้าที่เป็นทหารรับใช้ชาติกับความรู้สึก
คิดถึงบ้าน กลีบดอกซากุระที่ร่วงโปรยปรายไปในทุกที่
ยังสื่อถึงความเป็นคนญี่ปุ่น แผงความรู้สึกอาลัยอาวรณ์
เป็นบทกวีนิพนธ์ที่สร้างอารมณ์เศร้า เหงา และงงดงม

<p>花ふぶき (阪本越郎) 東京書籍『小学校国語 5 年上』1964</p> <p>さくらの花の散る下に、 小さな屋根の駅がある。 白い花びらは散りかかり、 停車場の中は、 花びらで いっぱい 花びらは、男の子のぼうしにも、 せおった荷物の上にも来てとまる。 この村のさくらの花びらをつけたまま、 遠くの町へ行く子もあるんだな。 待合室のベンチの上にも、 白い花びらは散りかかり、 旅人は 花びらの上にこしかけて、 春の山脈をながめている。</p>	<p>กลีบดอกไม้โปรยปราย (ป. 5) ชะกะโมะโตะ เอ็ตสึโร</p> <p>เบื้องใต้กลีบดอกซากุระที่ร่วงหล่นมา คือหลังคาของสถานีรถไฟเล็กๆ กลีบสีขาวโปรยลงปกคลุม ที่จอดรถไฟ เต็มไปด้วยกลีบดอกไม้ เจ้ากลีบดอกไม้ หยดพักบนหมวกของเด็กผู้ชาย และยังแวะเยือนบนเบาะพายหลัง มีเด็กบางคนที่ต้องจากไปแดนไกล ทั้งที่มีกลีบดอกไม้ติดไปด้วย บนมานั่งในห้องรอรถไฟ ก็มีกลีบสีขาวโปรยลงปกคลุม คนเดินทางนั่งบนกลีบสีขาวเหล่านั้น มองเหม่อไปยังเทือกเขาฤดูใบไม้ผลิ</p>
---	--

3.2 กวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียน ค.ศ. 1971-1983

มีกวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์ในหนังสือเรียนของสองสำนักพิมพ์ขึ้นไป เช่น “เพลงฝน” (ป. 2) ทัซุรุมิ มะซะโอะ 「あめのうた」 鶴見正夫 กวีนิพนธ์ที่สำนักพิมพ์มีท์ซุรุระโทะโอะเอนำมาตีพิมพ์เกิน 3 ครั้งเช่น “แสงอาทิตย์ยามเย็นช่วยดันหลัง” (ป. 4) ซะกะตะ ฮิโรโอะ 「夕日がせなかをおして」 阪田寛夫 “เพลงฤดูใบไม้ผลิ” (ป. 4) คุซะโนะ ซิมเปะอิ 「春の歌」 草野心平

ทัซุรุมิ มะซะโอะ (Tsurumi Masao 1926-1995) เป็นนักเขียนรุ่นใหม่ที่มีผลงานเป็นวรรณกรรมสำหรับเด็กมากมาย เพลงและกวีนิพนธ์ของเขาได้รับรางวัลระดับสากลหลายชิ้น เขาสามารถใช้คำที่เรียบง่ายแต่ทำให้เด็กๆ วาดภาพตามได้ ทั้งจังหวะ เสียงและฉันทลักษณ์ มีรูปแบบที่ชัดเจนลงตัว กวีนิพนธ์บทนี้กล่าวถึงธรรมชาติ แต่แฝงความหมายที่ลึกซึ้งของการพึ่งพิงซึ่งกันและกัน แสดงให้เห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ ความปรารถนาดีของเพื่อนร่วมโลก

ซะกะตะ ฮิโรโอะ (Sakata Hiroo 1925-2005) เป็นนักเขียนที่ชื่นชอบศิลปะการแสดง นอกจากนี้นวนิยาย หนังสือแปลแล้ว เขายังสร้างสรรค์กวีนิพนธ์และบทเพลงสำหรับเด็กที่มีท่วงทำนองที่ไพเราะและมี

ความหมายลึกซึ้ง โดยเลือกใช้คำที่เรียบง่ายและส่งเสริมจินตนาการ กวีนิพนธ์บทนี้นำชีวิตประจำวันมาแต่งเป็นเรื่องราวในจินตนาการ แสงอาทิตย์สามารถเป็นแรงผลักดันให้สู้ชีวิตได้ สอนให้ตระหนักถึงชีวิตคน ว่าแม้วันหนึ่งวันจะเรียบง่ายแต่ก็มีคุณค่า

คุซะโนะ ซิมเปะอิ (1903-1988) กวีที่มีภูมิลาเนาที่จังหวัดฟุกุชิมะ เข้ามาศึกษาในโรงเรียนมัธยมที่โตเกียว ย้ายไปเรียนที่ประเทศจีนและเดินทางกลับมา เขาได้สร้างสรรค์ผลงานควบคู่ไปกับนักเขียนและกวีชื่อดัง เช่น มิยะซะวะ เก็นจิ หนังสือรวมกวีนิพนธ์เล่มหนึ่งชื่อ “บันได 100 ขั้น” (『第百階級』1928) แต่งเป็นเรื่องราวของ “กบ” เท่านั้น ตั้งแต่นั้นเขาก็ยังเขียนกวีนิพนธ์ในสายตาของกบมาตลอด กวีนิพนธ์บางส่วนของเขายังถูกนำมาประพันธ์ทำนองประกอบ ทำให้เป็นเพลงเด็กที่คุ้นหูด้วย กวีนิพนธ์ชื่อ “เพลงฤดูใบไม้ผลิ” นี้ นอกจากเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น ด้านอักษรและคำศัพท์สำหรับเด็กประถมศึกษาแล้ว ยังสะท้อนความงดงามของธรรมชาติในมุมมองของสัตว์ตัวเล็กๆ ให้เด็กๆ ได้สังเกตและสัมผัสความรู้สึกของมัน ในคู่มือการสอนหลายแห่งยังมีแบบฝึกหัดให้นักเรียนคิดจินตนาการว่า “คุโมะ” หมายถึง “เมฆ” หรือ “เมฆมุ่ม” กันแน่

<p>「あめのうた」 鶴見正夫 東京書籍 1974</p> <p>あめは ひとりじゃ うたえない、 きつと だれかと いっしょだよ。 やねと いっしょに やねのうた つちと いっしょに つちのうた かわと いっしょに かわのうた はなと いっしょに はなのうた。 あめは だれとも なかよしで、 どんな うたでも してるよ。 やねで とんとん やねのうた つちで びちびち つちのうた かわで つんつん かわのうた はなで しょしょ はなのうた。</p>	<p>เพลงฝน (ป. 2) ทัซุรุมิ มะซะโอะ</p> <p>ฝนนั้น ร้องเพลงคนเดียวไม่ได้ ต้องมีคนร้องด้วยกัน ร้องกับหลังคา เป็นเพลงหลังคา ร้องกับดิน เป็นเพลงดิน ร้องกับแม่น้ำ เป็นเพลงแม่น้ำ ร้องกับดอกไม้ เป็นเพลงดอกไม้ ฝนนั้น เป็นเพื่อนได้กับทุกคน ไม่ว่าเพลงไหนก็รู้จักหมด ร้องเพลงหลังคา เสียงตุบๆ ร้องเพลงดิน เสียงจ๊กจ๊ก ร้องเพลงแม่น้ำ เสียงซู่ซู่ ร้องเพลงดอกไม้ เสียงเปาะๆ</p>
---	---

夕日が背中を押してくる 阪田寛夫

夕日が背中を 押してくる まっかな腕で 押してくる
歩くぼくらの うしろから でっかい声で よびかける
さよなら さよなら さよなら きみたち
晩ごはんが 待ってるぞ あしたの朝 ねすごすな

夕日が背中を 押してくる そんなに押すな あわてるな
くるりふりむき 太陽に ぼくらは負けず どなるんだ
さよなら さよなら さよなら 太陽
晩ごはんが 待ってるぞ あしたの朝 ねすごすな

夕日が背中を 押してくる でっかい腕で 押してくる
握手しようか わかれ道 ぼくらはうたう 太陽と
さよなら さよなら さよなら きょうの日
すてきな いい日だね あしたの朝 またあおう
さよなら きょうの日 さようなら

“แสงอาทิตย์ยามเย็นช่วยดันหลัง” (ป.4)

ชนะกะตะ อีระโอะ

แสงอาทิตย์ยามเย็นช่วยดันหลัง
ใช้แขนแดงๆ ดันหลัง
ส่งเสียงดังมาจากด้านหลังพวกเราที่กำลังเดิน
ลาก่อน ลาก่อน ลาก่อน พวกเจ้า
อาหารเย็นรออยู่ พรุ่งนี้อย่าตื่นสายนะ

แสงอาทิตย์ยามเย็นช่วยดันหลัง
อย่าดันแรงสิ อย่าเพิ่งรีบ
หันกลับไปมองตะวันตกแล้วก็ส่งเสียงตอบไม่ยอมแพ้
ลาก่อน ลาก่อน ลาก่อน ดวงอาทิตย์
อาหารเย็นรออยู่ พรุ่งนี้อย่าตื่นสายนะ

แสงอาทิตย์ยามเย็นช่วยดันหลัง
ใช้แขนท่อนใหญ่ดันหลัง
จับมือกันหน่อย ถึงทางแยกแล้ว
พวกเราร้องเพลงไปกับดวงอาทิตย์
ลาก่อน ลาก่อน ลาก่อน ลาแล้ววันนี้
เป็นวันที่ดีนะ พรุ่งนี้เข้าเจอกันใหม่
ลาก่อน วันนี้ ลาก่อน

「春のうた」 草野心平

光村図書4年生 国語

ほっ まぶしいな
ほっ うれしいな
みずは つるつる
がぜは そよそよ
ケルルン クック
ああいにおいだ
ケルルン クック
ほっ いぬのふぐりがさいている
ほっ おおきなくもがうごいてくる
ケルルン クック
ケルルン クック

เพลงฤดูใบไม้ผลิ (ป.4) คุซึโนะ ชิเมเปะอิ

โอ๊ะ แดดจ้าจ้งเลย
โอ๊ะ ตีใจจ้งเลย
น้ำ ลื่นลื่น
ลม พัดเบาๆ เย็นสบาย
เกะรุรุน กึ๊ก
โอ้ กลิ่นหอมสดชื่น
เกะรุรุน กึ๊ก
โอ๊ะ ดอกเวโรนีก้าบ้านอยู่
โอ๊ะ เมฆก้อนโตลอยมา
(ในอีกความหมายหนึ่ง “แมงมุมตัวใหญ่ขยับมา”)
เกะรุรุน กึ๊ก
เกะรุรุน กึ๊ก

ตัวอย่างกวีนิพนธ์นี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของกวีนิพนธ์จำนวนมากที่นำมาใช้ในหนังสือเรียนชั้นประถมศึกษา ในยุคหลังสงครามจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 80 รูปแบบของกวีนิพนธ์นั้นประพันธ์โดยมีจังหวะและคำที่จำง่ายสามารถท่องตามหรือร้องเป็นเพลงโดยบางชิ้นมีทำนองแต่งประกอบด้วย นักเขียนมีความเชี่ยวชาญในด้านวรรณกรรมสำหรับเด็ก และมีความจริงจังในการส่งเสริมให้เด็ก ๆ รักการอ่านและรักในบทกวี เนื้อหาของกวีนิพนธ์ล้วนแต่แสดงความงดงามของสัตว์ต่างๆ ธรรมชาติรอบตัว แฝงแนวคิดที่ต้องการให้เด็กมีความผูกพันกับธรรมชาติและมีจินตนาการที่เป็นอิสระเสรี

ความเจริญทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้สังคมญี่ปุ่นมีการแข่งขันสูง ปัญหาสิ่งแวดล้อมรุนแรงขึ้นอย่างมากในช่วงทศวรรษที่ 70-80 ผู้วิจัยมองว่านักเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กพยายามใช้กวีนิพนธ์ในหนังสือเรียนถ่ายทอดความงามของธรรมชาติให้เด็ก ๆ ตระหนักและเกิดความคิดและจินตนาการที่งดงามนอกเหนือจากการแข่งขันทางวิชาการที่เป็นกระแสสังคมในยุคนั้น

3.3. กวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียน ค.ศ. 1984-2000

มีกวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์ในหนังสือเรียนของสองสำนักพิมพ์ขึ้นไป และกวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์เกิน 3 ครั้งจากสำนักพิมพ์นิฮอนโอะซะเกกิ เช่น “โลมา (อยู่ไหม)” (ป. 2) 「いるか谷川俊太郎 “มีชีวิต” (ป. 6) 「生きる」谷川俊太郎 ของทะนิกะวะ มุคุตะโร 「なわ一本」 (ป. 3) 高木あき子 「ふるさと」 高野辰之 (ป.5) กวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์เกิน 3 ครั้งจากสำนักพิมพ์มิทซึมุระโทะโอะซะเกกิ เช่น 「くらも」 なかが わりえこ (ป.1) 「ふるさと」 <どな おこ (ป. 2) 「春の歌」 草野心平 (ป. 4) 「ゆずり葉」 河井醉名 “ลูกพลับ” โยะตะ จุนอิจิ 「かきの実」 与田準一 「雪王好達治 (ป. 6) กวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์เกิน 3 ครั้งจากสำนักพิมพ์โตเกียวโอะซะเกกิ เช่น 「なみは手かな」 こわたまみ (ป. 2) 「金のストロ」 みずかみかずよ 「夕日がせなかをおしてる」 阪田寛夫 (ป. 3) 「土」 三好達治 (ป. 4) 「スポーツ」 鶴見正夫 (ป. 6)

<p>「いるか」谷川俊太郎</p> <p>日本書籍 1992</p> <p>いるかいるか いないかいるか いないいないいるか いつならいるか よるならいるか またきてみるか</p> <p>いるかいるか いないかいるか いるいるいるか いっぱいいるか ねているいるか ゆめみているか</p>	<p>โลมา(อยู่ไหม) (ป.2) ทะนิกะวะ มุคุตะโร</p> <p>โลมา อยู่ไหม ไม่อยู่หรือโลมา ไม่อยู่ ไม่อยู่ โลมา จะอยู่เมื่อไร ตอนดึกอยู่ไหม ลองมาดูอีกทีไหม</p> <p>โลมา อยู่ไหม ไม่อยู่หรือโลมา อยู่ อยู่ โลมา โลมาอยู่กันเยอะเลย โลมาที่นอนอยู่ กำลังฝันอยู่หรือเปล่า</p>
--	--

<p>「生きる」 谷川 俊太郎</p> <p>生きているということ 今生きているということ それはのどがかわくということ 木もれ陽がまぶしいということ ふっと或るメロディを思い出すということ くしゃみをする事 あなたと手をつなぐこと</p> <p>生きているということ いま生きているということ それはミニスカート それはプラネタリウム それはヨハン・シュトラウス それはピカソ それはアルプス すべての美しいものに出会うということ そして かくされた悪を注意深くこぼむこと</p> <p>生きているということ いま生きているということ 泣けるということ 笑えるということ 怒れるということ 自由ということ</p> <p>生きているということ いま生きているということ いま遠くで犬が吠えるということ いま地球が廻っているということ いまどこかで産声があがるということ いまどこかで兵士が傷つくということ いまぶらんこがゆれているということ いまいまが過ぎていくこと</p> <p>生きているということ いま生きているということ 鳥ははばたくということ 海はとどろくということ かたつむりははうということ 人は愛するということ あなたの手のぬくみ いのちということ</p>	<p>“มีชีวิต” (ป.6) ทะนิกะวะ ฌุนตะโร</p> <p>การมีชีวิตอยู่ การที่มีชีวิตอยู่ในตอนนี้ นั่นคือการที่เรารู้สึกหัวน้ำ รู้สึกแสบตาเพราะแสงแดดที่ส่องลอดทิวไม้ การนี้มาถึงทำนองเพลงที่เคยได้ยินขึ้นมา การจาม หรือการจับมือเธออยู่</p> <p>การมีชีวิตอยู่ การที่มีชีวิตอยู่ในตอนนี้ นั่นคือกระโปรงสั้นเหนือเข้า นั่นคือโดมดูดาว นักดนตรีเอกโจฮัน สเตราท์ จิตรกรชื่อปิกัสโซ เทือกเขาแอลป์ การได้เจอทุกสิ่งที่สวยงาม และการปฏิเสธความเลวร้ายที่แอบซ่อนอยู่ในใจ</p> <p>การมีชีวิตอยู่ การที่มีชีวิตอยู่ในตอนนี้ นั่นคือการที่เราร้องไห้ได้ การที่เราหัวเราะได้ การที่เราขำรู้สึกเกรงกลัว การที่เรามีอิสระ</p> <p>การมีชีวิตอยู่ การที่มีชีวิตอยู่ในตอนนี้ นั่นคือเสียงหมาเห่ามาแต่ไกล โลกยังคงหมุนอยู่ ที่ไหนสักแห่งยังมีทารกเกิดมา ที่ไหนสักแห่งยังมีทหารที่บาดเจ็บ ตอนนี้ชิงช้ายังแกว่งไกว ตอนนี้ ตอนนี้กำลังจะผ่านไปอีกแล้ว</p> <p>การมีชีวิตอยู่ การที่มีชีวิตอยู่ในตอนนี้ นกกระพือปีกบิน ทะเลส่งเสียงก้างวาน หอยทากคลานตัวมดัดเยี่ยม ผู้คนรักกัน จับมืออบอุ่นของเธอ นั่นคือการมีชีวิต</p>
--	--

กวีนิพนธ์ 2 บทนี้เป็นผลงานส่วนหนึ่งที่สร้างชื่อเสียงให้ ทะนิกะวะ ฌุนตะโร เป็นที่รู้จัก เนื้อหาให้กำลังใจและสะท้อนให้คิดถึงคุณค่าของชีวิต การใช้ชีวิตนั้นไม่ว่าจะเหนื่อยยากเต็มไปด้วยอุปสรรค หรือจะมีความสุขก็ตาม ทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตล้วนมีความหมายที่มนุษย์ต้องยอมรับและควรมองใจกับการมีชีวิตอยู่ของตน

ทะนิกะวะ ฌุนตะโร (Tanikawa Shuntaro 1931-) เป็นกวี นักแปล นักวาดภาพ นักเขียนบทละคร

ได้รับรางวัลด้านอักษรศาสตร์มากมาย สร้างสรรค์ผลงานมาตลอดจนถึงทุกวันนี้ นับเพียงหนังสือรวมกวีนิพนธ์อย่างเดียวก็มีถึงกว่า 80 เล่ม กวีนิพนธ์สำหรับเด็กของเขาหลายชิ้นยังได้ถูกนำมาเป็นบทเพลง และมีกิจกรรมรณรงค์ด้านลิขสิทธิ์ในวงการกวีนิพนธ์ญี่ปุ่นด้วย เขาใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เรียบเรียงถ้อยคำอย่างสละสลวย แต่แฝงหลังปรัชญาในการดำรงชีวิตและการตระหนักถึงคุณค่าในตัวตน

<p>かきの実 よだじゅんいち</p> <p style="text-align: right;">東京書籍</p> <p>つゆがしもに変わり、 しもは朝ごとに白くなる。</p> <p>村のかきの実は、赤くうれ、 赤く、赤くうれ、 低いえだから、だんだんへっていく。</p> <p>空は一日、青くすみ、 青く、青くすみ、 からすのむれが、 ごまをまいたように飛ぶ。</p> <p>そんな日が続き、 同じような日が続き、 こずえに残されたかきの実、一つ。</p> <p>実は赤く光り、 赤く、赤く光り、 冬が来た信号のように、 村でいちばん早く朝日をあびる。</p>	<p>“ลูกพลับ” โยะตะ จุนอิชิ</p> <p>ฤดูฝนเปลี่ยนเป็นน้ำค้างแข็ง น้ำค้างเป็นสีขาวทุกเช้า</p> <p>ลูกพลับในหมู่บ้านสีแดงสด สีแดง สีแดงสด ค่อยๆ หายไปจากกิ่งที่อยู่เตี้ยก่อน</p> <p>ฟ้าสีกระจ่างทั้งวัน สีฟ้า สีฟ้ากระจ่าง ฝูงนกกา บินเป็นกลุ่มกระจายกันเหมือนโรยงา</p> <p>วันแบบนี้ผ่านไปเรื่อยๆ วันแบบเดียวกันนี้ต่อเนื่องไป เหลือลูกพลับบนต้นหนึ่งผล</p> <p>ลูกพลับสีแดงเปล่งประกาย สีแดง สีแดงเปล่งประกาย เหมือนเป็นสัญญาณการมาถึงของฤดูหนาว ได้อาบแสงอาทิตย์เข้าก่อนใครในหมู่บ้าน</p>
--	--

โยคะ จุนอิชิ (Yoda Junichi 1905-1997) เป็นกวีและนักเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีตำแหน่งเป็นผู้กำกับกิจกรรมเพื่อเด็กมาตลอด เขาเคยเป็นบรรณาธิการนิตยสารอะกะอิโตะริ เช่นเดียวกับคิตะฮะระ ฮะกุซุและชูสุกิ มิเอะกิชิ นอกจากเขียนหนังสือแล้ว เขายังเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยนิฮอนโจะฉิมิ และมีบทบาทในสมาคมนักเขียนของญี่ปุ่นด้วย กวีนิพนธ์บทนี้เป็นการเล่าเรื่องการเปลี่ยนของฤดูกาล ความงามของสิ่งเล็กน้อย กล่าวถึงลูกพลับกับพระอาทิตย์ซึ่งมีความหมายแฝงถึงการให้กำลังใจในการดำรงชีวิตต่อแม้ยุคสมัยจะเปลี่ยนไป สะท้อนภาพสงครามในอดีตและความหวังในอนาคต นอกจากนั้นยังแฝงความหมายของความสำเร็จของสรรพสิ่งและคนแต่ละคน นอกจากนั้นประโยค “เหลือลูกพลับบนต้นหนึ่งผล” แฝงความหมายเกี่ยวกับความคาดหวังต่ออนาคตและการแสดงพลังชีวิตของสิ่งที่จะเกิดใหม่ โดยใช้ธรรมเนียม “คิมะโมะริ” (木守り) คือการเหลือลูกพลับไว้บนต้นหนึ่งผลเพื่อให้ปีหน้าผลิดอกออกผลต่อไปมานำเสนอในกวีนิพนธ์

สภาพเศรษฐกิจของญี่ปุ่นช่วงกั้น โดยเฉพาะหลังวิกฤติฟองสบู่แตกในช่วงปลาย ค.ศ. 1990 ความเจริญ

และการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยเริ่มถูกตั้งคำถาม เกิดปัญหาสังคมและคดีอาชญากรรมเพิ่มขึ้นมากมาย ผู้คนให้นิยามว่าเป็นยุคของ “ทศวรรษที่หายไป” (The Lost decade) วัยเรียนและวัยรุ่นใช้ชีวิตอย่างไม่มีความฝัน ปัญหาการจัดการระบบการศึกษาแบบยูโตะริ (ผ่อนปรนลดจำนวนวิชาและปริมาณ) ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างเด็กรุ่นใหม่กับผู้ใหญ่ในยุคก่อนหน้านี้ กวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนยุคนี้ นอกจากมีเนื้อหาสอนภาษาและทักษะในการอ่านและเขียนเหมือนกับที่เคยมีมาแล้ว ยังแฝงความหมายที่ลึกซึ้งของการให้กำลังใจ หรือเนื้อหาที่เกี่ยวกับการตระหนักรู้ของคุณค่าของชีวิตและสังคม

3.4. กวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียน ค.ศ. 2000-2014

มีกวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์ในหนังสือเรียนของสองสำนักพิมพ์ขึ้นไป เช่น “โลมา (อยู่ใหม่)” (ป. 2) “มีชีวิต” (ป.6) ทะนิกะวะ ฉุนตะโร กวีนิพนธ์ที่สำนักพิมพ์มีทซ์มุระโทะโอะมะนำมาตีพิมพ์เกิน 3 ครั้ง เช่น “ฉัน นกน้อย กระดิ่ง” (ป. 3) คะเนะโกะ มิซุสุ「わたしと小鳥とすずと金子みすず」 「春の歌」 草野心平 (ป. 4)

<p>「わたしと小鳥とすずと」 金子みすず 光村図書 2000</p> <p>私が両手をひろげても、 お空はちっとも飛べないが、 飛べる小鳥は私のように、 地面を速く走れない。</p> <p>私が体をゆすっても、 きれいな音はでないけど、 あの鳴る鈴は私のように、 たくさんな唄は知らないよ。 鈴と、小鳥と、それから私、 みんなちがって、みんないい。</p>	<p>ฉัน นกน้อย กระดิ่ง (ป.3) คะเนะโกะ มิซุสุ</p> <p>ถึงฉันจะกางแขนออกสุดสองข้าง ยังไม่อาจโฉบบินบนฟ้าได้ แต่เจ้านกน้อยบินเก่งนั้นไซ้ ไม่อาจวิ่งรวดเร็วบนดินได้เหมือนฉัน</p> <p>ถึงฉันสั่นร่างกายอย่างไร ก็ไม่อาจมีเสียงใสกังวานได้ แต่กระดิ่งที่ส่งเสียงก้องนั้นไซ้ ก็ไม่รู้จักเพลงมากมายเหมือนฉันหรอก ทั้งกระดิ่ง นกน้อยและตัวฉัน เราต่างกัน ทุกคนต่างมีดี</p>
---	---

คะเนโกะ มิซึสุ (Kaneko Misuzu 1903-1930) เป็นนักเขียนสตรีที่มีชีวิตในช่วงปลายสมัยไทโช เธอเสียชีวิตด้วยวัยเพียง 26 ปี แต่ก็มีผลงานทั้งกวีนิพนธ์และบทเพลงถึงกว่า 500 บท โดยเขียนลงในนิตยสารสำหรับเด็กและผู้หญิงจนเป็นที่รู้จักและติดตาม กวีนิพนธ์บทนี้กล่าวถึงการที่คนมีความแตกต่างกัน แต่ทุกคนล้วนมีความสามารถและความดีของตน เป็นบทกลอนที่มีความหมายให้กำลังใจผู้อ่าน และสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมที่มีความหลากหลายมากขึ้น

กวีนิพนธ์ที่มีความหมายลึกซึ้ง เกี่ยวกับชีวิตและความเอื้ออาทรที่มนุษย์มีต่อกันเหล่านี้ ปรากฏในหนังสือเรียนของทั้งสามสำนักพิมพ์ และยังถูกนำมาตีพิมพ์ทั้งในหนังสือเรียนยุคก่อน 1990 และในศตวรรษที่ 21 ด้วยแสดงให้เห็นว่า แม้สังคมจะเปลี่ยนแปลงไป ญี่ปุ่นเข้าสู่การพัฒนาและความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจ สังคมโลกปัจจุบันที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารและความไร้พรมแดน กวีนิพนธ์ที่ถ่ายทอดความสำคัญของชีวิตคนยังได้รับการยอมรับและถูกนำมาใช้สร้างแรงบันดาลใจให้เด็กๆ การคัดเลือกกวีนิพนธ์เหล่านี้เป็นการสะท้อนภาพสังคมที่ผู้คนสิ้นหวังหรือต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ การอ่านบทประพันธ์นี้อาจทำให้เด็กๆ สะกิดใจเหลียวมองสิ่งรอบตัว เพื่อค้นหาตัวตนและความงดงามที่ซ่อนอยู่ในชีวิตประจำวันของพวกเขา

4. unaru

กวีนิพนธ์ของญี่ปุ่นวรรณคดีประเภทหนึ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมทรงคุณค่า มีความไพเราะและสืบทอดมานาน กวีนิพนธ์สำหรับเด็กแพร่หลายจากแนวคิดตะวันตกที่รับมาในสมัยเมจิ (ค.ศ. 1868) พร้อมกับระบบการศึกษาสมัยใหม่ นักเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กจำนวนหนึ่งถูกมองว่าผลิตงานเพื่อนโยบายทางการทหารของรัฐบาลในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ทำให้เกิดการรณรงค์และผลิตผลงานเพื่อเด็กอีกครั้งหลังสงครามสิ้นสุด และพ้นจากการควบคุมของสหรัฐอเมริกา

ผู้วิจัยได้ศึกษากวีนิพนธ์สำหรับเด็กที่ปรากฏในหนังสือเรียนของญี่ปุ่น โดยศึกษาแนวคิดและความหมายของกวีนิพนธ์แต่ละบทควบคู่กับบริบททางสังคมที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 4 ช่วงสมัยตามการเปลี่ยนแปลงของนโยบาย

ทางการศึกษา คือ ค.ศ. 1952-1971, 1971-1984, 1984-2000 และ 2000-2014 (อ้างอิงจากตาราง 1)

ค.ศ. 1952-1970 สมัยการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับความเจริญทางเศรษฐกิจ มีความเจริญทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ความต้องการบุคลากรสูง รายได้ประชากรเพิ่มขึ้น ประชาชนมีความตื่นตัวทางการศึกษา กวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์เกิน 3 ครั้งจากและตีพิมพ์ในหนังสือเรียนของสองสำนักพิมพ์ขึ้นไปคือ “กลีบดอกไม้โปรยปราย” 「花びらさき」 (ป. 5) แต่งโดยชะกะโมะโตะ เอ็ตสึโร (阪本越郎) ใช้ภาษาเรียบง่าย ทำให้เกิดจินตภาพ การกล่าวถึงกลีบดอกซากุระและการเดินทางสะท้อนการเปรียบเปรยถึงชีวิตและธรรมชาติ ยุคสมัยที่เปลี่ยนไปได้ลึกซึ้ง นอกจากนั้นช่วงทศวรรษที่ 70 มีงานเขียนและวรรณกรรมที่เกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่สองกลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้ง กวีนิพนธ์ที่สะท้อนความเศร้าโศกของสงครามจึงเป็นส่วนหนึ่งในการถ่ายทอดแนวคิดนี้สู่เด็กได้

ค.ศ. 1971-1983 เป็นสมัยของการปรับปรุงระบบการศึกษาภายใต้ความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างมั่นคง มีความเจริญทางเศรษฐกิจที่มั่นคง แต่ระบบการศึกษาเป็นแบบอัตโนมัติ รัฐบาลมีนโยบายให้โรงเรียนลดชั่วโมงเรียนและเนื้อหาวิชา (ยุคของ yutori to juujitsu) แม้ว่าหนังสือเรียนภาษาญี่ปุ่นในระดับประถมศึกษาที่มีการปรับปรุงเนื้อหาและลดปริมาณเรื่องอ่านลง แต่จำนวนกวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนกลับเพิ่มขึ้น และมีจำนวนมากขึ้นตามลำดับชั้นปี กวีนิพนธ์ส่วนใหญ่กล่าวถึงธรรมชาติ ฤดูกาล การกล่าวถึงสัตว์ต่างๆ ในเชิงเปรียบเทียบเปรียบเปรย การแฝงความหมายของความฝันหรือความหวัง การกล่าวถึงสันติภาพ มีกวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์ในหนังสือเรียนของสองสำนักพิมพ์ขึ้นไป เช่น “เพลงฝน” ที่ซุรุมิ มะซะโอะ 「あめのわた」 鶴見正夫 กวีนิพนธ์ที่สำนักพิมพ์มีที่ซุรุระโทะโอะมะนำมาตีพิมพ์เกิน 3 ครั้งเช่น “แสงอาทิตย์ยามเย็นช่วยดันหลัง” ชะกะตะ ฮิโรโอะ 「夕日がせなかをおしてく」 阪田寛夫 “เพลงฤดูใบไม้ผลิ” คุซะโนะ ชิมเปะอิ 「春の歌」 草野心平 ซึ่งสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับการมีความหวังและการสู้ชีวิต และให้ความสำคัญกับธรรมชาติ

ค.ศ. 1984-2000 มีการปรับปรุงการศึกษาหลังการจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจ ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล รูปแบบอุตสาหกรรมเปลี่ยนไป มีความเป็นสากล สังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร การศึกษาอ่อนปรมมากขึ้น ในขณะที่การกลั่นแกล้งในโรงเรียน การไม่เข้าเรียน เป็นปัญหารุนแรงขึ้น ประกอบกับปัญหาสิ่งแวดล้อมรุนแรงในช่วงทศวรรษที่ 70-80 ในหนังสือเรียนมีกวีนิพนธ์ปรากฏเป็นจำนวนมาก มีเนื้อหากล่าวถึงธรรมชาติ ฤดูกาล และยังแฝงความหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว กิจกรรมในโรงเรียน ส่วนหนึ่งนำกวีนิพนธ์ที่เคยมีในหนังสือเรียนชั้นประถมศึกษาในยุคก่อนหน้ามีตีพิมพ์ใหม่ เช่น “ลูกพลับ” โยะตะ จุนอชิ 「かきの実」 与田準一 “โลมา (อยู่ใหม่)” ทะนิกะวะ ฌุนตะโร 「いるか」 谷川俊太郎 ทั้งรูปแบบในการประพันธ์และแนวคิดที่กวีต้องการส่งเสริมให้เด็ก ๆ รักการอ่านและรักในบทกวี มีในกวีนิพนธ์ที่เกี่ยวกับความงดงามของธรรมชาติและทำให้เกิดจินตนาการที่เป็นอิสระเสรี ลักษณะเช่นนี้ทำให้เห็นได้ว่านักเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กพยายามใช้กวีนิพนธ์ตอบโต้กับการแข่งขันทางวิชาการที่เป็นกระแสสังคมในยุคนั้น

ค.ศ. 2000-2014 การศึกษาหลังสถาปนาประชาชน มีบทบาทในการปรับปรุงการศึกษา มีการปรับให้เหมาะสมกับสังคมสมัยใหม่ สังคมเศรษฐกิจมีรูปแบบไร้พรมแดน แต่เมื่อสภาพเศรษฐกิจของญี่ปุ่นชะงักงัน โดยเฉพาะหลังวิกฤติฟองสบู่แตกในช่วงปลาย ค.ศ. 1990 ความเจริญและการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยเริ่มถูกตั้งคำถาม เกิดปัญหาสังคมและคดีอาชญากรรมเพิ่มขึ้นมากมาย ผู้คนให้นิยามว่าเป็นยุคของ “ทศวรรษที่หายไป” (The Lost decade) วัยเรียนและวัยรุ่นใช้ชีวิตอย่างไม่มีจุดหมาย ปัญหาการจัดการ

ระบบการศึกษาแบบยูโตะริ ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างเด็กรุ่นใหม่กับผู้ใหญ่ในยุคก่อนหน้า กวีนิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนยุคนี้ แฝงความหมายที่ลึกซึ้งของการให้กำลังใจ ชีวิตและความเอื้ออาทรที่มนุษย์มีต่อกัน การตระหนักรู้ของคุณค่าของชีวิตและสังคม กวีนิพนธ์เหล่านี้ปรากฏในหนังสือเรียนของทั้งสามสำนักพิมพ์ และยังคงนำมาตีพิมพ์ทั้งในหนังสือเรียนยุคก่อน 1990 และในศตวรรษที่ 21 ด้วย เช่น “มีชีวิต” (ป. 6) ทะนิกะวะ ฌุนตะโร 「生きる」 谷川俊太郎 “ฉันทนน้อย กระตัง” (ป.3) คะเนะโกะ มิซึสุ 「わたしと小鳥とすずと」 金子みすゞ ซึ่งเหมือนเป็นภาพสะท้อนสังคมที่ผู้คนสิ้นหวังหรือต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ รู้สึกสับสนในความแตกต่าง แสดงให้เห็นว่า แม้อิญี่ปุ่นเข้าสู่การพัฒนาและความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจ ในสังคมโลกปัจจุบันที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารและความไร้พรมแดน กวีนิพนธ์ที่ถ่ายทอดความสำคัญของชีวิตคนยังได้รับการยอมรับและถูกนำมาใช้สร้างแรงบันดาลใจให้เด็ก ๆ มีความหวังและค้นหาตัวตน

กวีนิพนธ์ในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาตั้งแต่สมัยหลังสงครามจนถึงศตวรรษที่ 21 สามารถช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่น 3 ประเด็นคือ 1. ส่งเสริมความรู้และทักษะ 2. สร้างความสามารถทางการคิด การตัดสินใจ การนำเสนอ 3. ผลักดันให้เกิดความสามารถในการเรียนรู้ความเป็นมนุษย์ ซึ่งสำนักพิมพ์ผู้ผลิตพยายามตอบสนองนโยบายของรัฐบาลมาตลอด ทั้งจำนวนกวีนิพนธ์และเนื้อหาก็มีความคล้ายคลึงกันทุกช่วงสมัย คือสะท้อนความผูกพันกับธรรมชาติและ ความงดงามของชีวิต แม้ว่าสภาพสังคมจะเปลี่ยนไป แต่กวีนิพนธ์สำหรับเด็กยังมีความสำคัญต่อวงการการศึกษาอยู่เสมอมา

เอกสารอ้างอิง (References)

- [1] __ 『小学国語』昭和 26 年度～平成4年 (1951－1992) 日本書籍.
- [2] __ 『わたしたちの小学国語』平成4年～平成12年度 (1992～2000) 日本書籍.
- [3] __ 『小学新国語』昭和29年度～平成4年 (1954－1992) 光村図書.
- [4] __ 『国語』平成4年～平成26年度 (1992～2014) 光村図書.
- [5] __ 『新しい国語』昭和25年度～平成26年度 (1950～2014) 東京書籍.
- [6] 幾田伸司 (2015) 『坂本越郎の詩教育についての一考察』神戸大学 Retrieved from <http://ci.nii.ac.jp/els/contents110002691108.pdf?id=ART0002966380>
- [7] 池上彰 (2014) 『池上彰の「日本の教育」がよくわかる本』PHP研究所.
- [8] 石原千秋 (2009) 『国語教科書の中の日本』筑摩書房.
- [9] 石原千秋 (監修) 新潮文庫編集部 (編) (2014) 『新潮ことばの扉 教科書で出会った名詩一〇〇』新潮文庫.
- [10] 石原千秋 (2015) 『新潮ことばの扉 教科書で出会った名句・名歌三〇〇』新潮文庫.
- [11] 海後宗臣 (1999) 『教科書でみる近現代日本の教育』東京書籍.
- [12] 海後宗臣 (編) (1964) 『日本教科書大系 近代編 第九巻 国語 (六)』講談社.
- [13] 唐澤富太郎 (1956) 『教科書の歴史』、創文社.
- [14] 神田和正 (2004) 『小学校国語科教育の実践・研究』溪水社.
- [15] 樹下龍児 (2011) 『おもしろ図像で楽しむ近代日本の小学教科書』中央公論社.
- [16] 沢村光博 (1966) 『教科書の詩：どう考えるか、少年写真新聞社.
- [17] 柴田義松、斉藤利彦 (2005) 『教育史』学文社.
- [18] 高橋哲哉 (2004) 『教育と国家』講談社現代新書.
- [19] 鳥越信 (2006) 『はじめて学ぶ日本児童文学史』ミネルヴァ書房.
- [20] 文芸春秋編 (2005) 『教科書で覚えた名詩』
- [21] 文部科学省、学制百年史編集委員会 (2009) 『戦後教育改革の流れ』 Retrieved from www.mext.go.jp/b_menu/kihon/data/d002.pdf
- [22] 山口昌男 (2009) 『目で見る文学・文芸人物辞典』日本図書センター.

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Affiliation: Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University

Corresponding email: patonhipat@gmail.com